

Suomen Journalistiliitto ry

30.3.2011

Sanoma Newsin uudet ehdotukset avustajasopimuksiksi - mitä tehdä?

Sanoma News lähetti 23.3.2011 ehdotuksen avustajasopimukseksi niille freelancereille, joiden kanssa sopimusta ei vielä ole tehty.

Tätä ennen yhtiö oli käynyt yksittäisiä sopimusneuvotteluja useiden "strategisesti tärkeiden freelancereiden" kanssa.

Liiton tietojen mukaan kyse on muutamista kymmenistä freelancereista. Tämä tarkoittaa sitä, että noin 500 Sanoma Newsin freelancerin sopimus odottaa yhä.

Mitä uusi ehdotus sisältää ja mitä tehdä nyt?

Neuvottelu ehdoista on mahdollista

Viime aikoina tehdyissä sopimuksissa Sanoma News on suostunut useisiin freelancereiden esittämiin muutoksiin. Heille Sanoma News tarjosi samaa sopimusluonnosta kuin nyt lähetetty, ja oli valmis räätälöimään sopimusta sekä muuttamaan ehtoja freelancereiden tarpeiden mukaan.

Freelancereiden esittämät muutokset ovat koskeneet lähinnä tekijänoikeuden luovutuksen laajuutta sekä oikeutta muuttaa teoksia. Palkkion suuruudestakin on voitu keskustella.

Ainoastaan sopimuksen vastuulauseke on sellainen, joka liiton tietojen mukaan on pysynyt ennallaan. Vastuuasiasta on lisää jäljempänä.

Freelancereiden on syytä laatia oma ehdotuksensa sopimuksesta ja valmistautua neuvottelemaan siitä. Tosiasia on, että useisiin sopimuksiin on saatu parannuksia. Mikäli toimituksesta kerrotaan, että ehdotusta ei ole mahdollista muuttaa, viesti ei ole totta.

Liitto kannustaa aitoihin ja tasavertaisiin neuvotteluihin.

Taustana on hyvä tietää, että Sanoma Newsin sopimusehdotuksessa on eräitä kohtia, jotka ovat parantuneet liiton ja Sanoma Newsin välillä viime syksynä käytyjen keskusteluiden jälkeen. Erityisesti tekijänoikeuksissa liiton kommentit eivät kuitenkaan tulleet huomioonotetuiksi.

Voiko hinnastakin neuvotella?

Kyllä voi. Mikäli tekijä luovuttaa uudella sopimuksella laajemmat oikeudet, on ne korvattava. Sanomien omat ohjeet korostavat erityisesti, että palkkio sovitaan tapauskohtaisesti. Lisäkorvauksessa on syytä ottaa huomioon oman aineiston jatkokäytön mahdollisuus.

Mitä enemmän käyttömahdollisuuksia, sitä korkeampi korvaus.

Aikaisemmassa vaiheessa lisäkorvaus on ollut laajalti esillä keskusteluissa Sanoma Newsin ja yksittäisten freelancereiden välillä.

Ovatko ehdot kohtuuttomat?

Sanoma News toteaa ehdotuksiinsa liittyvässä kysymys-vastausmuistiossa, että ehdotus noudattaa täysin markkinaoikeuden päätöstä. Oikeus otti kantaa kolmeen asiaan.

Se totesi, että työn maksu riippuu sen hyväksymisestä, ei julkaisemisesta. Edellisen ehdotuksen sanamuoto antoi mahdollisuuden näin ymmärtää. Tätä kohtaa on nyt selkeytetty.

Edelleen oikeus totesi, että aiemmassa ehdotuksessa freelancerille mahdollisesti sisällytetty vahingonkorvausvastuu kattaa ainoastaan sen, jos hän luovuttaa aineistoa, johon hänellä ei ole oikeutta. Tämäkin on nyt kirjattu toisin ehdotukseen.

Kolmanneksi oikeus totesi, että kaikki oikeudet voidaan luovuttaa, koska laki sen sallii. Mutta - ja tämä on tärkeää - oikeus kirjasi, että yksittäistapauksessa tämä voi johtaa kohtuuttomaan sopimukseen.

Siksi sama malli ei käy kaikille, jokaisen freelancerin toiminnan malli ja tarpeet ovat erilaisia.

Sanomien pitäisi neuvotella aidosti ja ottaa huomioon toisen sopijapuolen, freelancerin tarpeet.

Sanoma Newsin malli kaikille pakotettuna saattaa johtaa kohtuuttomuuteen yksittäisen tekijän kohdalla.

Mitä freelancer voi nyt tehdä?

Hän voi laatia oman ehdotuksensa, toimittaa sen Sanoma Newsille ja neuvotella siitä.

Prosessi voi olla raskaskin, mutta kyse on oman elinkeinon perusehdoista; se ei ole merkityksetöntä. Journalistiliitto ja muut tekijäjärjestöt tarjoavat apua ja tukea kaikissa sopimusneuvotteluissa.

Jo tehdyissä sopimuksissa muutoksia on kirjattu Sanoma Newsin pohjasopimukseen eri tavoin. Toisinaan pykälä on muutettu, toisinaan loppuun on lisätty liitemuistio, jossa on kavennettu sopimuksella Sanomille annettuja oikeuksia yksilöimällä käyttöyhteyksiä. Molemmat tavat ovat päteviä.

Mitä ehdotuksessa esitetään?

Tähän on kirjattuna ja auki kirjoitettuna joitakin Sanoma Newsin sopimusehdotuksen keskeisiä kohtia. Sanoma Newsin ehdotus toimittajien sopimukseksi on *liitteenä*, muut sopimusluonnokset ovat sitä vastaavia.

Palkkion maksu.

Tätä kohtaa on parannettu. Nyt siinä kirjataan, että maksu suoritetaan aineiston hyväksymisen jälkeen 14 päivän aikana laskua vastaan. Kohta "Viime kädessä julkaisupäivää pidetään hyväksymispäivänä" tarkoittaa tilannetta, jossa laskua ei tule. Tällöin lehti maksaa työn sen julkaisun jälkeen. Tätä tulkintaa Sanoma korosti myös markkinaoikeudessa.

Luovutettavat oikeudet

Ehdotus kirjaa kohdan 3 aluksi: "Palkkiota vastaan Lehti ja Kustantaja saavat Aineistoon ensijulkaisu-oikeuden ja yksinoikeudella kaikki nykyiset ja tulevat taloudelliset oikeudet mukaan lukien Aineiston muuntelu-, muuttamis- ja edelleenluovutusoikeus."

Tämä tarkoittaa käytännössä lähes kaikkea: oikeutta julkaista työ missä vain, muuttaa sitä, myydä se edelleen ilman korvausta tekijälle, tehdä siitä kirja, syndikoida se... Edelleenluovutusoikeus on juridinen termi, joka tarkoittaa lupaa työn vapaaseen jälleenmyyntiin tai myös ilmaiseksi luovuttamiseen.

Seuraava kappale ei muuta asiaa kuin siltä osin, että työtä ei voi käyttää muuhun kuin konsernin omaan markkinointiin.

Mitä freelle jäisi?

Ainoastaan Sanoman kanssa rinnakkainen oikeus käyttää työtään omissa näyttelyissään. Tämä oikeus ei koske esimerkiksi omista töistä tehtyjä koostekirjoja.

Kolmannen pykälän viimeinen kappale veisi freeltä myös kaiken sen, mitä tulevaisuudessa keksitään.

Markkinaoikeus totesi jääneen selvittämättä, että Sanoma Newsin sopimusehdotuksella olisi vaikutusta Kopiostolle annettuihin oikeuksiin. Tätä ei kuitenkaan ole kirjattu sopimusehdotukseen, vaikka se on huomioitu alan työehtosopimuksessakin.

On kohtuullista, että ns. Kopiosto-oikeudet jäävät tekijälle, vaikka luovutettaisiin muuten laajoja oikeuksia. Sanoma News myös totesi markkinaoikeudessa, ettei se ole kiinnostunut näistä freelancereiden oikeuksista.

Kenelle oikeudet siirtyvät?

Ehdotuksessa käytetään sanaa lehti, jolla tarkoitetaan Sanoma Newsiä, mutta oikeudet siirtyvät sekä sille että sen emoyhtiölle Sanoma-konsernille. Se on eräs Euroopan suurimpia mediataloja.

Moraaliset oikeudet

Sanoma News korostaa, että moraaliset oikeudet jäävät tekijälle. Totta, sillä Suomen laki ei anna muuta mahdollisuutta. Moraalisia oikeuksia ei voi luovuttaa, ja Sanoma takaa tekijälle täsmällisesti lain määrittelemät vähimmäisoikeudet.

Freelancerin vastuu

Ehdotus kirjaa, että freen on myytävä vain työtä, johon hänellä on oikeudet. Se pyörittelee perusteellisesti sitä, että freelancerin on kerrottava kuvattavalle ja haastateltavalle, että työ voidaan julkaista missä vain ja millaisena vain. Ellei free tee näin, hän vastaa loukatun ihmisen korvausvaateista, mikäli hän on "rikkonut velvoitteitaan tahallisesti tai huolimattomalla menettelyllä".

Palkansaajaan rinnastettavan freelancerin ja työntekijän vastuusta säädetään vahingonkorvauslaissa.

Sanomien sopimuksen vastuuehto (tahallisuus tai törkeä ja lievä huolimattomuus) vastaa sitä, mikä vahingonkorvauslain suojasäännöksen ulkopuolelle jäävän freelancerin (=aidon yrittäjän) vastuu olisi ilman mitään sopimusta.

Silloin kun free katsotaan sanomalaiseen työntekijään rinnastuvaksi (kuten markkinaoikeus yleisesti kategorisoi freelancereita), on Sanoma Newsin lakia ankarampi vastuuehto tälle joukolle automaattisesti mitätön.

Mitä muutoksia ehdotukseen voisi tehdä?

Tärkein seikka on *tekijänoikeuksien luovutuksen laajuus*. Sanoma News kertoo tarvitsevansa laajoja oikeuksia median monikanavaistuksessa. Tämä tarve voidaan tosiasiaassa tyydyttää antamalla sille oikeus käyttää työtä kaikissa oman lehden brändin alla julkaistuissa töissä.

Aikaisemmassa vaiheessa freelancerit ovat tehneet asiasisällöltään seuraavankaltaisia vastaehdotuksia:

- kolmannen pykälän ensimmäinen kappale poistetaan
- toinen kappale kuuluisi tällöin: "Lehdellä on oikeus käyttää Aineistoa (*lehden nimi*) brändien alla tarjottavissa tuotteissa jakelukanavasta riippumatta. Lehdellä on lisäksi oikeus käyttää Aineistoa (*lehden nimi*) brändi- ja imagomarkkinoinnin sekä pr-toiminnan (ml. vuosikertomusten) yhteydessä. Aineiston muusta markkinoitikäytöstä sovitaan erikseen."
- tällöin myös kappale "Freelancerilla on Lehden ja Kustantajan kanssa rinnakkainen oikeus käyttää Aineistoa omissa näyttelyissään tai yhteisnäyttelyissä." poistuisi loogisesti.
- uutena kohtana kolmanteen pykälään voi esittää kohtaa, jossa taataan Kopiosto-oikeuksien säilyminen tekijällä.
- osa Sanomien freelancereista on käyttänyt yhtiön medioissa julkaisemiaan töitään omissa kirjoissaan. Mikäli yhtiö ei suostu brändikäytön malliin, ainakin omien kirjojen oikeuksien takaaminen on syytä muistaa kirjata. Ilman tällaista mainintaa sopimus voi johtaa markkinaoikeuden tarkoittamaan yksilökohtaiseen kohtuuttomuuteen.

Freelancerin oikeudet ja velvollisuudet –kohta

- pykälän kolmanneksi kappaleeksi voi ehdottaa lakia selkeämmin noudattavaa muotoa: "....mikäli Freelancer on rikkonut velvoitteitaan tahallisesti tai törkeän huolimattomalla menettelyllä."

Sopimuksessa ei ole sanaakaan sen *irtisanomisesta*. Freelancer-työn toimitusehtosopimuksen määrittelemä aika on kaksi kuukautta. Sen voi myös kirjata tähän sopimukseen. Sopimus on joka tapauksessa irtisanottavissa kohtuullisen ajan kuluessa.

Summa summarum

Sanoma News on käyttänyt valtavia resursseja sopimuksensa läpiajoon, moni freelancer on neuvotellut useita kierroksia sopimuksestaan monien eri ihmisten kanssa. Näin tulee olemaan jatkossakin, kannattaa siis varautua monipolviseen neuvotteluprosessiin. Puolensa on kuitenkin syytä pitää, sillä standardisopimuksia ei voida kaikille pakottaa - eikä niin ole tehtykään.

Kun lähetät sopimuksesta oman ehdotuksesi Sanoma Newsille, voit muokata sen *ohessa* word-tiedostona olevan Sanomien sopimusehdotuksen pohjalta. Pohdi, mitkä ovat omat tarpeesi ja mihin oma liiketoimintamallisi sekä etiikkasi antaa myöten.

Mikäli sinut pakotetaan allekirjoittamaan epäreilu sopimus, voit halutessasi liittää allekirjoitukseesi oman selvityksesi prosessin kulusta ja omista hylätyistä vaateistasi. Tästä on myöhemmin hyötyä, mikäli näin syntyy markkinaoikeuden tarkoittamia yksilökohtaisesti kohtuuttomia sopimuksia. Tätä vaihtoehtoa kannattaa kuitenkin käyttää vain hyvin harkiten.

Pidä Journalistiliitto ja oma liittosi ajan tasalla ja pyydä apua milloin se on tarpeen: sopimusmallit ovat koukeroisia juristeillekin.

Kerro, mikäli yhtiö ei ole halukas neuvottelemaan tai mikäli mallisopimuksen allekirjoittamista pidetään työnteon jatkumisen ehtona. Säästä kaikki asiaan liittyvät sähköpostit.

Journalistiliitto informoi kaikista asiaan liittyvistä käänteistä muita liittoja ja tekijöitä suoraan sekä verkkosivuillaan.

Tärkein sääntö on vanha tuttu: älä allekirjoita mitään, mitä et hyväksy tai ymmärrä. Pää pystyyn, ei kädet!